

Container School: Opportunity and Social Equity for Marginal Migrant Children in T.T.S. Engineering (2004) Co., Ltd.'s Construction Site Camps

Suwimol Utarmat

Master of Arts Program in Applied Sociology
Faculty of Social Sciences, Kasetsart University,
Bangkhen Campus
Email: suwiez@gmail.com

57

ปีที่ 26
ฉบับที่ 3
ก.ย.
-
ส.ค.
2563

Abstract

The Thai construction industry plays an important role in drawing migrant workers from the neighboring countries of Laos, Cambodia, and Myanmar to work in Thailand. However, for a variety of reasons, these migrant workers are often forced to bring their children to the construction sites. As the Children of migrants, working at the very lowest level of the Thai economy, these children typically lack access to basic state welfare benefits. Sangsandek Foundation cooperated with

contractors and construction project owners to establish a container school in the construction site camps of TTS Engineering (2004) Co., Ltd. This container school provided opportunities for children to access social equity in three areas: education, health and social protection with a work style that was consistent with the daily lives of children as well as allowing teachers to stay on the construction site close to the children. On-going challenges to the container school model of education included: responding to the parent's need to move frequently with new construction jobs and dealing with insufficient funding and personnel. While a mobile vehicle was driven to this specific construction site in order to help the children on a more continuous basis, such a solution may be inadequate for other construction sites. This paper uses qualitative studies and in-depth interviews from 34 sample groups to report on one group's creative response to this problem.

Keywords: a container school, construction site, marginal children, social equity

โรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์: โอกาสและความเป็นธรรมทาง
สังคมแก่เด็กชายขอบข้ามชาติใน
บ้านพักคนงานก่อสร้าง บริษัท ที.ที.เอส.
เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด

สุวิมล อุตอามาศย์

สังคมวิทยาประยุกต์, นิสิตปริญญาโท

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

E-Mail: Suwiew@gmail.com

59

ปีที่ 26
ฉบับที่ 3
ก.ย.
-
ส.ค.
2563

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน การก่อสร้างเป็นกิจการที่อนุญาตให้แรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ คือ ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ เข้ามาทำงานมากเป็นอันดับต้น ๆ ทำให้ในแหล่งก่อสร้างมีเด็กผู้ติดตามจำนวนมาก ซึ่งการมาจากดินแดนอื่นและเป็นเพียงบุตรหลานของแรงงานระดับล่างของระบบเศรษฐกิจ เด็กจึงไม่ถูกให้ความสำคัญและไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กจึงร่วมมือกับบริษัทผู้รับเหมาและบริษัทเจ้าของโครงการก่อสร้าง จัดตั้งโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ขึ้นในบ้านพักคนงานก่อสร้างของ บริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเข้าถึงความเป็นธรรมทางสังคมใน 3 ด้านคือ ด้านการศึกษา

ด้านสุขภาพและการคุ้มครองทางสังคม ด้วยรูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก ให้ครูผู้สอนพักอาศัยอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างเพื่อการทำงานที่ใกล้ชิดกับเด็ก ผู้ปกครอง บนความท้าทายเรื่องการย้ายที่อยู่บ่อยครั้ง ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ทว่าเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กในแหล่งก่อสร้างเกิดความต่อเนื่อง จึงมีการจัดทำรถเคลื่อนที่รุกเข้าไปในแหล่งก่อสร้าง ทว่าก็ยังไม่เพียงพอกับแหล่งก่อสร้างที่มีจำนวนมาก โดยการศึกษาครั้งนี้ ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์จำนวน 34 คน

คำสำคัญ: ความเป็นธรรมทางสังคม เด็กชาย
ขอบ โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ แหล่ง
ก่อสร้าง

บทนำ

การย้ายถิ่นข้ามชาติของ “แรงงานข้ามชาติ” หรือที่ภาษาราชการเรียกว่า “แรงงานต่างด้าว” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องตลอด 3 ทศวรรษ โดยเฉพาะแรงงานจาก 3 ประเทศเพื่อนบ้าน ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ มียอดจดทะเบียนรวมกว่า 2 ล้านคน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2561) ด้วยสาเหตุและปัจจัยทั้งในประเทศต้นทาง เช่น ความรุนแรงทางด้านการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ รวมถึงความต้องการด้านแรงงานของประเทศไทย โดยในการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่ใช่แค่ตัวแรงงานเท่านั้น แต่รวมถึงบุตรหลานที่ติดตามเข้ามาด้วย โดยองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Immigration: IOM) กล่าวว่า มีเด็กข้ามชาติในไทยกว่า 200,000 คน

ที่ผ่านมา เรามีรายงานสถานการณ์และคุณภาพชีวิตของเด็กกลุ่มนี้อยู่ไม่น้อย แต่มักจะมุ่งเน้นในภาพรวม หรือมักก็เป็นเด็กพื้นที่ตะเข็บชายแดน ในจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานข้ามชาติเข้มข้น อาทิ ธุรกิจประมง ทั้งที่จริง ๆ แล้วยังมีเด็กข้ามชาติอีกหลายกลุ่มซึ่งกระจายตัวอยู่ในภาคธุรกิจต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย รวมถึงเด็กในแหล่งก่อสร้างด้วย ในส่วนของแหล่งก่อสร้างไม่มีการกล่าวถึงเด็กเหล่านี้มากนัก อาจเพราะว่าในอดีตอาชีพกรรมกรก่อสร้าง เป็น 1 ใน 39 อาชีพที่สงวนไว้สำหรับคนไทยตามกฎหมายกำหนดอาชีพและวิชาชีพคนต่างด้าวห้ามทำ พ.ศ. 2522 ก่อนจะมีมติคณะรัฐมนตรีปลดล็อกผ่อนผันให้แรงงานเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา ทำงานกรรมกรเมื่อไม่นานมานี้ เด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งก่อสร้างจึงเป็นเด็กสัญชาติไทยเสียส่วนใหญ่ ยังไม่มีคนข้ามชาติมากนักและส่วนใหญ่มีสถานะไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

โดยหลังจากการอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติทำงานกรรมกรอีกทั้ง ก่อสร้างได้กลายเป็นประเภทกิจการที่อนุญาตให้แรงงาน 3 สัญชาติประเภทพิเศษสัญชาติ เมียนมาร์ กัมพูชา และลาว รวมถึง

ประเพณีนำเข้าตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MOU) ได้รับอนุญาตให้ทำงานในไทยมากเป็นอันดับ 1 จากยอดการจดทะเบียนของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (2561) กว่า 300,000 คน ตลอดจนนโยบายหลักของรัฐบาลยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่พยายามกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการก่อสร้าง ส่งผลทำให้ไทยมีโครงการก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานสูงมากที่สุดในรอบ 10 ปี และมีการใช้แรงงานข้ามชาติอย่างเข้มข้น มีปริมาณกว่าร้อยละ 90 ในหนึ่งแหล่งก่อสร้าง (ประชาชาติธุรกิจ, 2560)

ในการเพิ่มขึ้นของแรงงานข้ามชาติในแหล่งก่อสร้างอย่างมีนัยยะสำคัญของประเทศไทย นั้นเท่ากับว่าจำนวนของเด็กในแหล่งก่อสร้างก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จากการทำงานของ UNICEF (2018) พบว่ามีเด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งก่อสร้างทั่วประเทศกว่า 60,000 คน ทั้ง ๆ ที่จำนวนเด็กเพิ่มขึ้น หากหน่วยงานที่เข้ามาดูแลหรือให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของเด็กเหล่านี้กลับยังมีน้อยมาก โดยมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กซึ่งทำงานด้านเด็กก่อสร้างอย่างต่อเนื่องจึงได้ร่วมกับกลุ่มธุรกิจก่อสร้างจัดตั้งศูนย์เด็กก่อสร้างหรือที่ในการศึกษาค้นคว้าเรียกว่า “โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์” ขึ้นในบ้านพักคนงานของบริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด เพื่อให้เด็กที่ติดตามผู้ปกครองเข้ามาทำงานในแหล่งก่อสร้างมีโอกาสพัฒนาตามวัย ได้รับการดูแลด้านสาธารณสุข การศึกษา มีพื้นที่ปลอดภัยเมื่อผู้ปกครองต้องออกไปทำงาน ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน นอกจากจะเป็นโรงเรียนแห่งเดียวของประเทศไทย ที่ตั้งอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้าง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนก็มีความน่าสนใจ ด้วยการให้ครูผู้สอนประจำอยู่ในพื้นที่ เพื่อจะได้ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ชุมชน บริษัทผู้รับเหมาและเจ้าของโครงการก่อสร้างสร้างเป็นเครือข่ายการดูแลเด็กร่วมกัน

ด้วยเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษากระบวนการของ

โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ ในการสร้างโอกาสทางสังคมและความเป็นธรรมทางสังคมแก่เด็กกัมพูชาอันเป็นผู้ติดตามแรงงาน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของประเทศไทย จากการถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่คนไทย จนตกอยู่ในสถานะคนชายขอบโดยผู้ศึกษาคาดหวังว่า รูปแบบและกระบวนการทำงานของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์นี้ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเด็กในแหล่งก่อสร้างอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การดูแลและการบริหารจัดการด้านเด็กข้ามชาติด้วยความเข้าใจ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิของเด็ก ความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติหรือกีดกัน

เด็กข้ามชาติ: คนชายขอบทั้งมิติพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และสังคม

เมื่อพูดถึงเด็กข้ามชาติคงต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่อง “ความเป็นชายขอบ” เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการได้รับหรือเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ โดยเฉพาะเมื่อนิยาม “คนชายขอบ” หมายถึง ผู้ไร้อำนาจ ด้อยสิทธิในสังคม อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการพัฒนาทั้งในแง่ของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางสังคม เป็นกลุ่มคนที่ถูกกันออกไปให้อยู่ในวงนอกสังคมของคนส่วนใหญ่ ไม่ได้มีโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิที่พึงได้ ตลอดจนผลประโยชน์จากการพัฒนา เช่น เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สุขภาพ ที่รัฐไทยเป็นผู้จัดให้ เนื่องจากการถูกมองว่าไม่ใช่พวกเดียวกันเป็น “คนอื่น” สำหรับคนส่วนใหญ่ของสังคม

คนชายขอบ (Marginal People) เป็นนิพนธ์ที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม เริ่มต้นปรากฏในวงวิชาการสังคมศาสตร์ตะวันตก ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยนักสังคมวิทยาจากมหาวิทยาลัยชิคาโก โรเบิร์ต อี. พาร์ค (Robert E. Park) ซึ่งให้ความสนใจกับกลุ่มต่าง ๆ ที่ใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ พาร์คใช้คำว่าคนชายขอบอธิบายกลุ่มผู้อพยพที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างสองกลุ่มวัฒนธรรม เน้นการบรรยายท่าทีที่แยกตัวอันเป็นผลพวงมาจากการภาวะชายขอบ ในรูปแบบที่ไม่สามารถเข้า

กับสังคมใหม่ได้ (Robert E. Park, 1928) หลังจากนั้น คำว่าชายขอบ ก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ในความหมายของชายขอบทางสังคม (Social Marginality)

ในงานของ Gurung and Kollmair (2005) พูดถึงลักษณะและความหมายของคนชายขอบไว้ใน 2 ลักษณะ คือความเป็นชายขอบด้านสังคม (Societal Framework) ที่ไม่ว่าจะเป็นศาสนา วัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ หรือว่าการเมือง ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรของปัจเจกหรือกลุ่มคนต่าง ๆ รวมถึงสามารถใช้อธิบายถึงการเบียดขับ ความไม่เท่าเทียม และความยุติธรรมทางสังคมด้วย ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือ คนชายขอบด้านเขตแดน (Spatial Framework) โดยใช้ที่ตั้งหรือระยะทางจากจุดศูนย์กลางการพัฒนาเป็นตัวกำหนดความเป็นชายขอบ ดังนั้น เมื่อเราพิจารณาความเป็นจริงทางสังคมในปัจจุบัน จะพบว่ามักมีกลุ่มคนเหล่านี้ ปรากฏอยู่แทบทุกที่ ไม่ว่าจะเป็นคนเก็บขยะ คนพิการ เด็กเร่ร่อน ผู้ป่วยเอดส์ แรงงานข้ามชาติ คนข้ามเพศ เป็นต้น ที่ไม่ได้เป็นเพียงผู้อยู่ห่างไกลในเชิงภูมิศาสตร์ หากยังรวมถึงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ปราศจากเครื่องมือที่จะเข้าถึงอำนาจ เข้าถึงทรัพยากร การบริการหรือความคุ้มครองจากรัฐอย่างที่คุณส่วนใหญ่ได้รับ

แต่ที่ว่า ไม่ว่าจะนิยามคนชายขอบในเชิงภูมิศาสตร์หรือว่าพื้นที่ทางสังคม จะเห็นว่าการกลายเป็นคนชายขอบ (Marginal People) หรือตกอยู่ในภาวะชายขอบนั้น ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ได้รับมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นพร้อมความเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างเชิงอำนาจจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความไม่เป็นธรรมแก่บุคคลหรือกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคม ซึ่งนับวันจะยิ่งทวีความซับซ้อนมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สุริชัย หวันแก้ว (2550) มองว่าบริบทที่มีส่วนผลิตคนชายขอบ

มาจากแนวคิดของผู้นำใน 3 บริบท คือ 1) สร้างรัฐชาติไทยและความเป็นไทย (Thai-ization) ภายใต้แนวคิดการจำแนกแยกพวก (Exclusion) มีการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศ รวมผู้คนไว้ในพื้นที่เดียวกัน ปกครองระบอบการปกครอง วัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อปฏิบัติร่วมกัน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มต้องตกเป็นคนชายขอบ เพราะมีอัตลักษณ์และวัฒนธรรมต่างจากมาตรฐานที่ศูนย์กลางกำหนด ด้วยวาทกรรม “ไม่ใช่คนไทย” นำไปสู่ความเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ 2) การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ด้วยการใช้เศรษฐกิจทุนนิยมเสรี กระแสหลักของโลกมาเป็นแนวทางหลักพัฒนาประเทศให้มีความเจริญและทันสมัยแบบตะวันตก (Westernization) อาทิ นโยบายการพัฒนาที่มุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่พัฒนาแล้วและพื้นที่ยังไม่ได้การพัฒนา เกิดความเป็นชายขอบ ทำให้คนบางกลุ่มถูกทอดทิ้ง ถูกลดความสำคัญ ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น และ 3) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมที่แผ่ขยายไปทั่วโลกนั้น ได้ขยายช่องว่างชนชั้น สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม ทุกคนจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ หากปรับตัวไม่ได้จะกลายเป็นพวกชายขอบ ที่แม้จะอาศัยอยู่ใจกลางศูนย์กลางการพัฒนา ก็ตกเป็นคนชายขอบได้เหมือนกัน

ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม การแบ่งคนนอก-คนใน หรือว่า พวกเขา-พวกเรา ความปกติ-ความเบี่ยงเบน ซึ่งเป็นการรวมเอาคนที่เหมือนกันไว้เป็นพวกเดียวกัน กีดกันคนที่เห็นต่างไว้ในวงนอก ก็เป็นกระบวนการผลิตคนชายขอบด้วยเหมือนกัน (Anderson, 2003 อ้างใน กาญจนา เทียนลาย และ อีรณรงค์ สกุลศรี, 2555) คล้าย ๆ กับ “ความเป็นอื่น (Otherness)” ก็มีความใกล้เคียงกับกับความเป็นชายขอบ ที่มักถูกนำมานิยามคนที่แตกต่างจากตนทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ หมายถึง

ถึงเป็นคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น เข้ามาอยู่ในดินแดนใหม่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเกิดขึ้นของรัฐชาติ ที่มีการรวมดินแดนให้เป็นเอกภาพ มั่นคง ความเป็นไทยจึงถูกสงวนไว้สำหรับคนไทย เกิดการขับคนที่แตกต่าง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ที่มีฐานะด้อยกว่าทางสังคมและเศรษฐกิจออกไป นอกจากนี้ ความเป็นอื่นในเชิงพื้นที่สังคม พฤติกรรม พื้นที่ทางความคิดหรือมุมมอง (พิทักษ์ ไปเร็ว และ พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2556) ก็ล้วนสร้างคนชายขอบ ซึ่งสามารถพบเจอได้ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นการเบียดขับ ปิดกั้นผู้คนหรือความคิดที่แตกต่างจากกลุ่มคนหรือความคิดที่เป็นอำนาจหลักในสังคม ในพื้นที่ทั้งทางกายภาพและไม่ใช่ เพราะฉะนั้นการมองว่าอะไรเป็นชายขอบและเป็นชายขอบแบบไหนนั้น จึงอาจต้องพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำงานอยู่เบื้องหลังวาทกรรม อันเป็นผลผลิตจากการใช้อำนาจผนวกกับความรู้ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554)

ขณะที่ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546) เองมองว่าแม้คนชายขอบส่วนมากจะหมายถึงผู้ถูกกีดกันออกจากการมีส่วนร่วมกับคนส่วนมาก ทว่าไม่ได้หมายความว่าแยกขาดออกจากกันโดยเด็ดขาด หรือไม่มีความสัมพันธ์กันเลย โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่นเดียวกับแรงงานข้ามชาติ ถึงแม้จะถูกมองว่ามีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจด้อยกว่า แต่ก็ขาดไม่ได้ ทั้งยังมีความต้องการมากยิ่งขึ้น จากปัญหาการขาดแคลนแรงงานของประเทศไทย แต่เพราะแนวคิดกระแสหลักของคนชายขอบที่สร้างความหมายในด้านลบมากกว่าด้านบวก คนชายขอบเลยถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไร้คุณค่า หรือเป็นบุคคลที่ไม่เป็นที่พึงประสงค์ (Unwanted) เป็นภาระของส่วนกลางไปโดยปริยาย

ฉะนั้นแล้ว การตกเป็นคนชายขอบหรือภาวะชายขอบไม่ใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด หากแต่มีหลากหลายกระบวนการที่มีส่วนผลักไล่ให้คนบางกลุ่มตกอยู่ในภาวะชายขอบ เป็นคนชายขอบของสังคม ทั้งในแง่

ของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ การถูกตีตรา การถูกมองว่าด้อยความรู้ ความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม การถูกทอดทิ้งความสำคัญ แบ่งพวกเขา-พวกเรา การเรียกขานคนที่แตกต่างจากตนเป็นคนอื่น และเมื่อนำแนวคิดเรื่องของความเป็นชายขอบและความเป็นอื่น มาพิจารณากับเด็กข้ามชาติจะเห็นว่าเด็กกัมพูชาไม่ใช่แค่เป็นชายขอบในแง่ของภูมิศาสตร์ คือเป็นผู้ข้ามมาจากดินแดนอื่น การที่ไม่ใช่พลเมืองของสังคมไทย อดีตในแง่ลบที่ยังพบเห็นโดยทั่วไปในสังคมไทย ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่เห็นความสำคัญ และพร้อมที่จะผลักดันคนที่แตกต่างจากตนเองออกไป

ความเป็นชายขอบกับการเข้าถึงความเป็นธรรมทางสังคม

ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity) มโนทัศน์ที่มีความนามธรรมและยังเป็นที่ถกเถียงตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องความหมายที่เป็นสากลและตัวชี้วัด และคนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าเป็นสิ่งเดียวกันกับความยุติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์และข้อกฎหมาย ที่มีรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบ และตัดสินได้ว่าบุคคลใดสมควรจะได้รับความเป็นธรรม แต่จริง ๆ แล้วความเป็นธรรมนั้น มีความซับซ้อนและสามารถมองประเด็นต่าง ๆ ได้ในหลายมิติมากกว่า ตั้งแต่ประเด็นเรื่องจิตสำนึก คุณธรรมโครงสร้าง และกลไกทางสังคม รวมไปถึงนโยบายของภาครัฐ ในปัจจุบัน ความเป็นธรรมกับความยุติธรรมจึงมีเส้นแบ่งที่ไม่ชัดเจน (ธีระ สนิทธารักษ์ และคณะ, 2559)

เกษม เพ็ญพิณนธ์ (2557) ได้กล่าวถึงความหมายและลักษณะของความเป็นธรรมว่า เป็นความเที่ยงธรรม ความเท่าเทียมของสังคม ซึ่งเป็นรากฐานทางสังคมในการคุ้มครองผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม สร้างความเสมอภาคให้กับคนในสังคม ผ่านการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ที่จะนำไปสู่การตรากฎหมายที่คุ้มครอง

สิทธิของทุกคนอย่างเสมอภาค ซึ่งรัฐต้องเป็นผู้รับผิดชอบด้วยการให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค เพื่อเป็นพื้นฐานของกติกาที่ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้ทุกคนสังคมได้รับโอกาสการมีชีวิตที่ดี ความเป็นธรรมจึงเป็นเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เป็นองค์ประกอบสำคัญของสิทธิพลเมือง (Civil Right) ที่สะท้อนถึงความยุติธรรมสำหรับคนในสังคม โดยทุกคนในสังคมควรได้รับสิทธิพื้นฐาน (Basic Rights) การคุ้มครอง (Protection) โอกาส (Opportunities) และสิทธิประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ถือเป็นข้อผูกพันทางสังคมในการจัดสรรทรัพยากร และการจัดบริการสวัสดิการทางสังคม (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2560)

หากดูจากคำนิยามแล้ว จะเห็นว่าความธรรมทางสังคมมักหมายถึงการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (Distributive Justice) โดยปัจเจกทุกคนมีความเสมอภาคกัน ควรได้รับการเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองรวมถึงการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส เพื่อตอบสนองความจำเป็นที่มากกว่าคนมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า บนพื้นฐานของเหตุผลและสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งหน้าที่ของรัฐจะต้องเป็นผู้จัดสรร ตลอดจนสร้างกลไกเชิงสถาบันสำหรับการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (กุลภา วจนสาระ, 2555)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้กรอบความคิดเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมคือความเสมอภาคหรือ Justice as Fairness ของจอห์น รอลส์ (John Rawls) นักคิดที่เปลี่ยนมุมมองและรากฐานมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรม ที่สื่อถึงของความเสมอภาคเท่าเทียมกันในเชิงกระจายทรัพยากร ที่เคลื่อนย้ายไปจากความยุติธรรมทางกฎหมาย โดยทฤษฎีความยุติธรรม (A Theory of Justice) ของรอลส์เป็นการประนีประนอมระหว่างเสรีภาพ (Liberty) และความเสมอภาค (Equity) คือ เป็นความยุติธรรมในฐานะความเป็นธรรม (Justice as

Fairness) ที่หมายถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นธรรม ซึ่งหนทางที่จะแก้ไขปัญหาความเป็นธรรมได้คือ การกระจายส่วนความยุติธรรม (Distributive Justice) ให้เท่ากัน บนเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะความมั่งมีและสถานะทางสังคม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกันแล้วจะต้องไม่มีใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบกัน ด้วยการยอมรับความไม่เสมอภาคในสิทธิ เสรีภาพบางอย่าง เพื่อให้คนที่เสียเปรียบในสังคมได้รับโอกาสมากขึ้น (John Rawls, 1971)

รอลส์ให้ความสำคัญกับการกระจายทรัพยากรหรือสินค้าที่เป็นพื้นฐานทางสังคม (Social Primary Goods) ได้แก่ เสรีภาพ โอกาส รายได้ ความมั่งคั่ง สถานะทางสังคม และพื้นฐานการเคารพตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าใจว่าเกิดจากความขยันขันแข็ง การทำงานหนัก และยิ่งเมื่อมองไปถึงความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตอย่างปัจจัยสี่ด้วย ยิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องกระจายความยุติธรรม ให้ความเป็นธรรมเสมอภาค สอดคล้องความต้องการของบุคคล โดยการกระทำเช่นนี้อาจทำให้คนบางคนเสียสิทธิเสรีภาพบางประการ เพื่อให้โอกาสคนที่ด้อยกว่ามีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งความเท่าเทียมที่ว่านี้สถาบันทางสังคมต้องร่วมมือกันเพื่อกำหนดขอบเขตของสิทธิและหน้าที่ของปัจเจกบุคคล ผ่านโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (เกษดา ทองเทพไพโรจน์, 2553)

โดยโครงสร้างความเป็นธรรมตามแนวทางของรอลส์ ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 2 เรื่อง คือ 1) หลักเสรีภาพ (Liberty) คือ ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเป็นขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกันหมด ซึ่งเป็นความเป็นธรรมทางสังคมอันดับแรกๆ ที่ทุกคนต้องมี 2) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทางโอกาส (Equality) โดยคนด้อยโอกาสทางสังคมควรได้รับโอกาสและเข้าถึงทรัพยากรเท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ด้วยการใช้ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าไปส่งเสริมให้กับคนที่ด้อยโอกาสมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือพูดง่าย ๆ คือ คนที่มีโอกาสมากกว่าต้องหยิบน

โอกาส ช่วยเหลือแก้แค้นดีกว่า เพื่อให้พวกเขเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวม ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างทางสังคม ทว่าก็ไม่ได้เรียกร้องให้สมาชิกทุกคนในสังคมต้องเสียสละทุกอย่างแก่คนที่ด้อยกว่าอย่างสุดโต่ง และถ้าหากพิจารณาทุกบริบทในสังคม ล้วนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับความเป็นธรรม ทั้งที่ปรากฏเปิดเผยและแอบแฝงซ่อนเร้นในมิติต่าง ๆ ของสังคม ตั้งแต่เรื่องของการจัดสำนึก ความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการกระจายทรัพยากร โอกาสที่คนในสังคมได้รับ ซึ่งแนวคิดของเขาได้กลายมาเป็นหลักการกระจายทรัพยากรที่มีอิทธิพลมากที่สุดแบบหนึ่งในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าความเป็นธรรมจะมีความเป็นนามธรรม และไม่มีตัวชี้วัดชัดเจน แต่ก็พอสรุปได้ในเบื้องต้นว่าหมายถึงความเป็นกลาง ไม่กีดกันทุกคนมีสิทธิและความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และต้องมีความรับผิดชอบต่อกัน เมื่อเกิดความไม่เสมอภาคในอำนาจ ผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่าจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้มีความมั่งคั่งน้อยกว่าหรือผู้ที่ด้อยโอกาสแก่ตนเอง บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่ว่าทุกคนไม่ได้เริ่มต้นจากจุดเดียวกัน และอาจจะไม่ได้ต้องการให้สิ่งเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงไม่ควรได้รับในสิ่งเดียวกัน (Get Different Things /Different Treatment) แต่ควรได้รับในสิ่งที่คนกลุ่มนั้นๆ ต้องการอย่างแท้จริง (นิสาพร วัฒนศัพท์ และคณะ, 2559) ถึงจะเรียกได้ว่าเกิดความเป็นธรรม (Equity)

ผู้ศึกษาจึงได้ประยุกต์ใช้กรอบความคิดเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการจัดสรรผลประโยชน์เพื่อสร้างความเป็นธรรมกับประชาชนทุกกลุ่มของจอห์น รอลส์ ในการอธิบายการสร้างโอกาสและความเป็นธรรมของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ต่อเด็กข้ามชาติที่ถูกกระบวนกรต่าง ๆ ผลักให้อยู่ชายขอบทั้งในด้านภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางสังคม

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง โรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์: โอกาสและความเป็นธรรมทางสังคมแก่เด็กชายขอบข้ามชาติในบ้านพักคนงานก่อสร้าง บริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาในรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือข้อมูลที่ได้จากเอกสาร (Documentary Research) กับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนให้เห็นการได้รับและเข้าถึงสิทธิต่างๆ ตลอดจนความเป็นธรรมทางสังคมของเด็กชายขอบข้ามชาติ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์

ใช้วิธีการคัดเลือกและสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและข้อเท็จจริงที่ตรงกับวัตถุประสงค์การศึกษามากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาเลือกใช้ประกอบไปด้วยผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ 34 คน ประกอบไปด้วย เด็กข้ามชาติ 17 คน ผู้ปกครอง 9 คน รวมถึง ผู้ประสานงานโครงการศูนย์เด็กก่อสร้าง 1 คน ครูผู้สอน 1 คนในพื้นที่ที่บ้านพักคนงานก่อสร้าง 3 คน ตัวแทนบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างและบริษัทเจ้าของโครงการก่อสร้าง 4 คน ก่อนนำข้อค้นพบที่ได้จากภาคสนามมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

กระบวนการของโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ ในการสร้างความเป็นธรรมต่อเด็กชายขอบ

บทความชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการของโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ โรงเรียนแห่งเดียวในแหล่งก่อสร้าง ในการสร้างคุณภาพชีวิตและเข้าถึงความธรรมทางสังคมต่อเด็กข้ามชาติโดยมีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังของแรงงานข้ามชาติและผู้ติดตามในบ้านพักคนงานก่อสร้าง

ในส่วนนี้เป็นการให้ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเข้าถึงสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติและบุตรหลาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลาดังนี้

1.1 ภูมิหลังของครอบครัวแรงงานข้ามชาติก่อนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย

แรงงานจำนวน 800-1,000 คนในบ้านพักคนงานก่อสร้าง ที่.ที.เอส. เอ็นจีเนียริง (2004) จำกัด ปัจจุบัน เป็นแรงงานสัญชาติกัมพูชา ร้อยละ 90 และแรงงานไทยร้อยละ 10 ซึ่งกลุ่มเด็กอายุตั้งแต่ 4-14 ปี อันเป็นผู้ติดตามและกลุ่มผู้ปกครอง พบว่ามีภูมิลำเนาอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศกัมพูชา ส่วนมากเป็นจังหวัดที่ไม่ไกลจากประเทศไทย เช่น บ้านเตี้ยเมียนเจย ปอยเปต และพระตะบอง ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก พอเสร็จสิ้นฤดูการเก็บเกี่ยวทำให้ขาดงานและรายได้ต่อเนื่องที่จะนำมาใช้จ่าย การมีสมาชิกจำนวนมาก ความยากจน เศรษฐกิจในครัวเรือนค่อนข้างลำบาก จึงเป็นสาเหตุให้ตัดสินใจเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ส่วนของการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานในประเทศต้นทาง ทั้งผู้ปกครองและเด็กยังไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการได้เต็มที่ ด้านการศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาไม่มาก มีทั้งไม่ได้รับการศึกษาไปจนถึงชั้น 6 หรือเทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของประเทศไทย ด้านสุขภาพเนื่องจากโรงพยาบาลอยู่ไกลจากหมู่บ้าน จะต้องใช้เวลาเดินทางเป็นเวลานานกว่าจะถึงโรงพยาบาลทั้งยังทำให้เกิดค่าจ่าย ดังนั้น เมื่อเกิดการเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว จึงนิยมที่รักษาเองโดยการซื้อยามากินเอง

แรงงานส่วนใหญ่เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย ก่อนจะเปลี่ยนเป็นแรงงานถูกกฎหมายภายหลัง ในส่วนของผู้ติดตามเกือบทั้งหมดไม่ได้เข้ามากับผู้ปกครองตั้งแต่แรก หากเดินทางเข้ามาหลังจากบิดามารดาหรือญาติได้

เข้าทำงานเรียบร้อย รวมถึงมีหลักฐานต่าง ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าออกประเทศไทย ซึ่งเหตุผลในการพาบุตรหลานมาอยู่ด้วยกันมีหลายเหตุผลด้วยกัน เช่น เพื่อให้ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา ที่ประเทศต้นทางไม่มีใครดูแล ตลอดจนนำมาเพื่อเลี้ยงน้อง และเตรียมตัวทำงานก่อสร้างเช่นเดียวกันกับผู้ปกครอง

1.2 สภาพความเป็นอยู่ของเด็กในบ้านพักคนงานก่อสร้าง

จำนวนผู้ติดตามที่เป็นเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 30-60 คนต่อหนึ่งไซต์งานก่อสร้าง ซึ่งแรงงานหมุนเวียนเข้า-ออกตามลักษณะงาน เช่น งานเสาเข็ม งานโครงสร้าง วางระบบไฟฟ้า เป็นต้น งานในส่วนใดเสร็จก็จะย้ายไปยังแหล่งก่อสร้างอื่น ทำให้ระยะเวลาการทำงานของคนงานก่อสร้างแต่ละประเภทไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดของอาคารที่ก่อสร้าง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 8 เดือน ถึง 2 ปี สภาพทั่วไปของที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นตู้คอนเทนเนอร์ 9 ตู้ วางซ้อนกัน 3 ชั้น ชั้นละ 3 ตู้เรียกรวมกันเป็น 1 ตึก โดยในแต่ละตู้แบ่งเป็น 4 ห้องพัก ดังนั้น 1 ตึกของตู้คอนเทนเนอร์จึงประกอบไปด้วย 24 ห้องพัก และมีพ่อบ้านหรือแคมป์บอส เป็นผู้จัดสรรห้องพักให้แก่แรงงานและครอบครัว โดยแรงงานจะพักพักด้วยกัน 2 คน/ห้อง ทั้งนี้ เด็กที่ยังไม่ถึงวัยทำงานจะต้องพักอาศัยอยู่ในห้องเดียวกันกับผู้ปกครอง บางห้องจึงมีผู้พักอยู่ด้วยกันถึง 4 คน

ห้องพักขนาดประมาณ $2.4 \times 3 \times 2.6$ เมตร มีหน้าต่างและประตูอย่างละ 1 บาน จึงค่อนข้างแคบ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก นอกจากห้องพัก สิ่งที่เป็นที่พึงประสงค์มากที่สุดที่ให้ผู้รับเหมาก่อสร้างจัดหาให้แรงงานคือ ห้องสุขา สถานที่อาบน้ำ หากแต่ห้องน้ำและบริเวณที่อาบน้ำไม่ได้แยกชายหญิง ทุกคนรวมถึงเด็กด้วยจะต้องใช้พื้นที่ร่วมกัน

1.3 วิถีชีวิตประจำวันของเด็กข้ามชาติ

โดยทั่วไปกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างมีการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ราว ๆ 20-60 คน ซึ่งในช่วงก่อสร้างโครงสร้าง จะมีจำนวนเด็กมากกว่าช่วงอื่น ๆ และน้อยลงในช่วงขั้นตอนใกล้จะจบงานก่อสร้างอาคารชุด ระยะเวลาที่เด็กอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ 1 เดือนไปจนถึง 10 ปี การที่ต้องอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างแทบจะตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้เด็กรู้สึกขาดอิสระ สถานที่วิ่งเล่น เด็กทุกคนจึงอยากกลับไปอยู่ที่ประเทศกัมพูชามากกว่าประเทศไทย

การมุ่งหารายได้เพื่อดูแลครอบครัวทำให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลความเป็นอยู่ของเด็ก ทั้งด้านสุขภาพ ให้ความอบอุ่น ดูแลสุขอนามัย อาหารการกิน เด็กบางคนจึงมีลักษณะตัวเล็กกว่ามาตรฐาน นอกจากนี้ การอยู่ร่วมกับกลุ่มแรงงานทั้งผู้ใหญ่ วัยรุ่น ซึ่งบางครั้งมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การดื่มของมึนเมา การพนัน ใช้ความรุนแรง จึงอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของเด็กในอนาคต ถึงจะยังไม่ถึงวัยต้องออกไปทำงานเหมือนอย่างแรงงานผู้ใหญ่ ทว่าเด็กเล็กและเด็กโตบางคนต้องแบกรับภาระรับผิดชอบในการดูสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวตามคำสั่งผู้ปกครอง นอกเหนือจากการดูแลตัวเอง ต้องรับผิดชอบการทำงานบ้าน เช่น การซักเสื้อผ้า ล้างจาน และการเลี้ยงน้อง ที่ต้องทำตั้งแต่ตื่นนอนไปจนถึงค่ำ ทำให้เด็กแทบไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง บางครอบครัวถ้าไม่ทำเด็กจะถูกลงโทษ

1.4 การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในประเทศไทย

การติดตามผู้ปกครองเข้ามาอยู่ในผืนแผ่นดินไทย นอกจากสิทธิอยู่อาศัยในฐานะผู้ติดตามแรงงาน บุตรหลานของแรงงานก่อสร้างเข้าถึงสิทธิอื่น ๆ น้อยมาก ในด้านการศึกษาข้อมูลจากการบอกเล่าของผู้ปกครองเด็ก และครูผู้สอน พบว่าเด็กอายุ 4-14 ปี เกินกว่าครึ่งรับการศึกษาจากประเทศต้นทางมาก่อน และมีบางส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากความยากจน การต้องเดินทางตามผู้ปกครองเข้ามาในประเทศไทย ทำให้เด็ก ๆ ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ดังนั้น แม้จะสามารถพูดภาษา

เขมรได้ แต่สำหรับเขียนและการอ่านนั้นแทบไม่ได้เลย ส่วนภาษาไทย เด็กสามารถเริ่มพูดภาษาไทยเมื่ออาศัยอยู่ในพื้นที่สักระยะหนึ่ง จากการจดจำ เด็กบางคนสามารถพูดภาษาไทยได้คล่องหลังจากอยู่ราว 1 ปี โดยได้ฝึกฝนจากการไปซื้อของที่ร้านค้า รถขายอาหารที่มาจอดหน้าที่พักในช่วงเย็น แต่หากเวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนหรือผู้ปกครองของตนเองเด็กก็ยังใช้ภาษาเขมรเป็นหลัก ซึ่งไม่มีเด็กคนใดที่ผ่านระบบการศึกษาของไทยเลย

ด้านสุขภาพ เด็กชาวกัมพูชาในบ้านพักคนงานก่อสร้างเกือบทั้งหมดไม่มีหลักฐานแสดงตนที่ทางราชการออกให้ เช่น บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) อันเป็นหลักฐานสำหรับใช้แสดงตนเพื่อการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคล โดยผู้รับเหมาแจ้งว่าต้องเข้าสู่กระบวนการทำงานแล้วเท่านั้น ถึงจะพาไปทำบัตรเหล่านี้ ดังนั้น เมื่อยังไม่สามารถทำงานได้เด็กจึงไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสุขภาพ แม้รัฐจะมีนโยบายเปิดในเด็กในครอบครัวแรงงานข้ามชาติซื้อประกันสุขภาพได้ ทว่าก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้ปกครองของเด็ก เนื่องจากต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้น บางคนไม่เห็นประโยชน์ แล้วยะเยการคุ้มครองที่สั้น ดังนั้น เมื่อเกิดเจ็บป่วยต้องรักษาดูแลกันเองหรือไม่ก็ไปคลินิกที่ใกล้กับที่พัก ไม่เพียงเข้าถึงประกันสุขภาพได้น้อย เด็ก ๆ ยังไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขใดๆ อย่างเป็นทางการ

ส่วนการคุ้มครองทางสังคมในด้านอื่น เช่น ความปลอดภัยในแหล่งที่อยู่อาศัย พบว่าภายในห้องพักแยกกันอย่างเป็นสัดส่วน ช่วงกลางวันที่ไม่มีใครอาศัยอยู่ในห้องจะมีการล็อกกุญแจ ภายในบริเวณติดตั้งกล้องวงจรปิดหลายจุด ด้านหน้าทางเข้ามีประตูปิดอย่างมิดชิด มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ด้านหน้ามีพ่อบ้านที่คอยดูแลความเรียบร้อย ตลอดจนกฎระเบียบที่เข้มงวด ที่เป็นการควบคุมแรงงานให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะการฝ่าฝืนอาจมีโทษถึงขั้นไล่ออกจากงาน ถึงอย่างไรก็ตาม เด็กก็มีโอกาสได้รับอันตรายอยู่ไม่น้อย ทั้งจากเศษไม้ ตะปู เหล็กที่ตกหล่นอยู่

ในพื้นที่ โถส้วมยกสูงเกินไปอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุ ถึงบรรจุน้ำสำหรับอาบที่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เมตร ที่มีน้ำเต็มตลอดเวลา จึงเสี่ยงกับอันตรายการจมน้ำ รวมถึงปัญหาสุขภาพอื่น ๆ จากการที่ถึงน้ำไม่ได้ถูกทำความสะอาด ในขณะที่ด้านนอกของของบ้านพักคนงานก่อสร้าง ที่อยู่ติดกับถนนสายหลัก ไม่มีชุมชนรอบข้าง การที่ได้กออกไปด้านนอกเป็นประจำ อาจได้รับอันตรายอุบัติเหตุจากรถยนต์ สัตว์มีพิษ หรือแม้กระทั่งถูกล่อลวงไปกระทำความผิดมีร้าย

จากภูมิหลังของแรงงานข้ามชาติและบุตรหลานจะเห็นความเป็นชายขอบ ไม่ได้เริ่มต้นเมื่อเดินทางเข้ามาในประเทศไทยหากเกิดตั้งแต่ในประเทศบ้านเกิด ความยากจน อยู่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลาง จนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา สาธารณสุข ทำให้เกิดการข้ามพรมแดนเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว และเมื่อเดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ดูเหมือนความเป็นชายขอบจะเด่นชัดมากขึ้น สะท้อนผ่านการไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการทั้งการศึกษา สุขภาพ และการคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสม

2. กระบวนการของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ ในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม

โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ในบ้านพักคนงานก่อสร้างบริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด เกิดจากการร่วมมือกันของบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้าง บริษัทเจ้าของโครงการก่อสร้าง และมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็กก่อสร้างมานานกว่า 30 ปี ได้มองเห็นถึงความสำคัญของการมีสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก ระหว่างที่ผู้ปกครองออกไปทำงานในพื้นที่ก่อสร้าง ขณะเดียวกันจะเป็นพื้นที่แห่งโอกาสทางการศึกษา สาธารณสุข การพัฒนาเด็กตามวัยอย่างเหมาะสม เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทและส่วนรับผิดชอบในโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ที่แตกต่างกันไป

บริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด เป็นเจ้าของพื้นที่บ้านพักคนงานก่อสร้าง ได้สนับสนุนด้วยการจัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งสำหรับจัดตั้งอาคารเรียน ห้องน้ำและห้องครัว รวมถึงเรื่องของการสาธารณูปโภคอย่างน้ำและระบบไฟฟ้า ในขณะที่ บริษัท นารายณ์ พร้อพเพอร์ตี้ จำกัด เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ 45,000 บาท/เดือน เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าจ้างครูผู้สอนซื้ออุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวัน ส่วนมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กที่ถือว่าเป็นผู้ดำเนินการหลักของโรงเรียนตุ๋คอนเทนเนอร์ รับผิดชอบทั้งการจัดการเรียนการสอน อาหาร นม ให้ความปลอดภัย โดยให้ครูประจำอยู่ในพื้นที่ 24 ชั่วโมง เพื่อกระชับความสัมพันธ์และสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของของเด็ก กับกลุ่มผู้ปกครอง ผู้รับเหมาก่อสร้าง ตลอดจนเจ้าของโครงการก่อสร้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่รายหนึ่งของบริษัท นารายณ์ พร้อพเพอร์ตี้ จำกัด ให้ข้อมูลการสนับสนุนโครงการว่า

“เราเห็นว่ามูลนิธิสร้างสรรค์เด็กมีโครงการเกี่ยวกับเด็กก่อสร้างอยู่ก่อนแล้ว แรกๆ ต้องยอมรับว่าให้แต่เงินลงไป ถึงมีโอกาสเข้าได้ลงเข้าไปดูในพื้นที่จริง ก็เลยคิดว่าอยากจะทำตรงนี้ อยากทำอะไรที่มันยั่งยืน ในตอนแรกก็ไม่ได้มีแนวทางอะไร ไม่ได้คิดถึงความยั่งยืน รู้แต่ว่าเราไซต์ก่อสร้าง เรามีแรงงานก่อสร้าง เรามีเด็กในแหล่งก่อสร้าง ถ้าเราไม่มีโรงเรียนตรงนี้ เค้าอยู่ที่ไหน”

(เจ้าหน้าที่บริษัท นารายณ์ พร้อพเพอร์ตี้ จำกัด, สัมภาษณ์ 19 กันยายน 2560)

2.1 วิธีการดำเนินงานของโรงเรียนตุ๋คอนเทนเนอร์

โรงเรียนตุ๋คอนเทนเนอร์มีการดำเนินงานทั้งในส่วนที่คล้ายกับโรงเรียนทั่วไป และมีความเฉพาะตัว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ขั้นตอนการรับนักเรียน สำหรับขั้นตอนการรับสมัครนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนตุ๋คอนเทนเนอร์ ในปัจจุบันไม่ได้มีหลักเกณฑ์แน่นอน

ในการรับนักเรียน หรือมีการเปิดรับสมัครอย่างเป็นทางการเหมือนช่วงแต่ก่อน เนื่องจากแรงงานที่เข้ามาอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างเริ่มเป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติมากขึ้นทุกทุกปี ในขณะที่จำนวนแรงงานไทยกลับน้อยลงเรื่อย ๆ ประกอบกับลักษณะของการก่อสร้างก็เปลี่ยนไป จากเดิมเป็นการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรที่ใช้เวลาในพื้นที่ 1-2 ปี มาสู่การก่อสร้างอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียม ระยะเวลาพักอาศัยในแหล่งก่อสร้างถึงน้อยลง และเคลื่อนย้ายไปยังแหล่งก่อสร้างแห่งใหม่เร็วขึ้น จึงไม่มีการรับนักเรียนเข้าเรียนที่เป็นระบบเหมือนช่วงก่อนหน้านี้ ซึ่งครูจะใช้วิธีทำความรู้จักกับเด็กและผู้ปกครองผ่านการเข้ามาในโรงเรียนของเด็ก โดยครูไฟโรจน์ให้ข้อมูลว่า

“เมื่อก่อนศูนย์เด็กจะอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างค่อนข้างนานกว่านี้ เป็นโครงการบ้านจัดสรร ใช้เวลาสร้างเป็นปี พ่อแม่จะเป็นผู้พาเด็กมาที่โรงเรียน ครูก็จะถามประวัติ พ่อแม่ชื่ออะไร เรียนชั้นไหน เพื่อจะได้จัดการเรียนได้ ตอนนั้นมันเป็นเด็กไทยทั้งหมดมันเลยง่าย ก็มีต่างด้าวบ้าง แต่เป็นแบบไม่ถูกกฎหมาย แต่ 4- 5 ปีมานี้ การก่อสร้างมันค่อนข้างเร็ว มันก็เคลื่อนย้ายเร็ว เปลี่ยนเร็ว เราจึงไม่มีระบบการรับนักเรียนอีกเลย เน้นมาตามความสมัครใจ อยากมาก็มา แล้วก็ค่อยถามเอา ไอนี้ลูกใคร ๆ ไม่ได้มานั่งคุยกับพ่อแม่เหมือนแต่ก่อน เมื่อก่อนมันเป็นหลักฐานที่จะพาเด็กไปโรงเรียน เมื่อก่อนเด็กไทยเราก็กพยายามผลักดันเข้าระบบต่อไป

(ครูไฟโรจน์ จันทวงศ์, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2561)

ทั้งนี้ เมื่อเวลาย้ายไซต์งานไปยังที่ตั้งใหม่ โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์จะถูกย้ายไปหลังสุด และต้องใช้เวลา 3-5 เดือนในการจัดตั้งใหม่ ในเรื่องของเปิดเทอม เริ่มต้นการเรียนการสอนจึงไม่ได้มีความชัดเจนเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมาโดยอาศัยความเหมาะสม ความพร้อมของ

สถานที่เรียน ความสะดวกของครู และไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ แต่ส่วนมากผู้ปกครองที่ทำงานกับบริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด มานานก็จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนอยู่แล้วและพามาฝากเข้าเรียน

2.1.2 การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนตุ๊กคอนเทนเนอร์ไม่มีรูปแบบหรือวิธีการสอนที่ตายตัว โดยปรับตามความสนใจของเด็ก รวมถึงความเห็นชอบของครู เนื่องจากเด็กที่เข้ามาเรียนเป็นเด็กกำพร้าทั้งหมด จึงไม่สามารถใช้วิธีการที่สอนกับเด็กไทยได้ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแทบทั้งหมด เน้นสร้างความสนใจให้เด็กอยากเข้ามาที่โรงเรียน ยกตัวอย่าง เช่น การสอนภาษาไทย แทนที่จะเขียนลงบนกระดาน เพื่อให้เด็กอ่านท่องจำ บางครั้งมีการนำเกมมาเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้เรื่องตัวอักษรภาษาไทย แต่เป็นกลอนให้ความง่ายต่อการจดจำ ตัวอย่าง ‘ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง อ่ากินทั้งกินขว้าง เป็นของมีค่า ผู้คนอดอยากมีมากนักหนา อ่ากินมูมมาม ชุ่มชุ่มไมตรี เป็นเด็กวันนี้ต้องมีวินัย’ หรือ ‘ดื่มนม ดื่มนม เราดื่มนม ดื่มนมแล้วอย่าทำเลอะเทอะ ดื่มนมเยอะ ๆ ร่างกายแข็งแรง’ บางครั้งครูก็พาเด็กออกไปทำกิจกรรมข้างนอกห้องเรียน แต่ก็อยู่ภายในพื้นที่บ้านพักคนงานก่อสร้าง เป็นการเรียนรู้จากสิ่งรอบกาย ออกไปทัศนศึกษาตามโอกาส

2.1.3 อุปกรณ์ในการเรียนการสอน อาทิ สมุด ดินสอ หนังสือ ส่วนหนึ่งมาจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก และส่วนหนึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ได้บริจาคมาจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก ที่เข้ามาทำกิจกรรมกับเด็กในโรงเรียน แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน บางครั้งจึงต้องประยุกต์จากของสิ่งของในชีวิตประจำวัน โดยครูไฟโรจน์เล่าว่า

“เจอของเล่นพัง ๆ รังกระดาษ ปีบ เปื่อได้ใช้ เพราะเราก็กไม่มีเงินที่จะไปซื้อของทุกอย่าง ซื้อของเล่นให้เด็กทุกคน อุปกรณ์การสอนไม่พร้อมมาก ๆ บางทีเห็นอะไรก็เก็บมา หนังสือ ก.ไก่ อยู่ 3 เล่มไม่พอก็

ต้องถ่ายเอกสาร ของที่เห็นคนอื่นอาจจะบอกเป็นขยะ แต่ทุกอย่างเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนได้ ตอนนี้นับว่าโชคดี การสอนบางทีมันก็มีอุปสรรค บางทีจะเข้าไปอุปกรณ์ที่มูลนิธิฯ ค่าหยุดทำงาน เบิกยากอะไรที่ได้มากับมือเราจะใช้จนคุ้ม”

(ครูโพโรจน์ จันทะวงศ์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2560)

2.1.4 สถานที่ตั้งโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ภายในเขตบ้านพักคนงานก่อสร้าง อยู่ใกล้กับประตูทางเข้าออกและบ้านพักของพ่อบ้าน มีรั้วกันอย่างเป็นสัดส่วน ประกอบไปด้วยตู้คอนเทนเนอร์ 1 หลัง ซึ่งใช้เป็นที่พักอาศัยของครูผู้สอน ห้องเรียนด้วยสื่อเคลื่อนไหว ขณะที่อาคารด้านนอกซึ่งเชื่อมต่อกับตู้คอนเทนเนอร์ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมการเรียนการสอน นอกอาคารเป็นลานเสาธง ปูหญ้าเทียมเพื่อให้เป็นที่ทำกิจกรรมกลางแจ้งของเด็ก รวมถึงผู้ปกครองที่เข้ามาใช้ประโยชน์หลังเลิกงาน ที่แม้จะเลยเวลาเลิกเรียนแล้ว แต่ก็ยังเปิดพื้นที่ตรงนี้เอาไว้ ณ ปัจจุบันยังมีหลายอย่างที่ไม่พร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ทว่าสำหรับครูผู้สอนและผู้จัดการโครงการโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์ ต่างก็รู้สึกพอใจและนับว่ามีความพร้อมที่สุดนับตั้งแต่การก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้มา

2.1.5 ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน มีการกำหนดเวลาทำการของโรงเรียนไว้ คือ เปิดวันจันทร์ –ศุกร์ ตั้งแต่ 08.00 –15.30 น. เหมือนกับโรงเรียนในระบบทั่วไปก็จริงอยู่ แต่ในความเป็นจริงแล้วเด็กบางคนมาโรงเรียนตั้งแต่ 7 โมงเช้า บางคนก็อยู่จนตีกราว 20.00 น. ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ปกครองออกจากบ้านแต่เช้ากลับถึงที่พักช้า โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ทำงานล่วงเวลาอยู่ดีกว่าคนที่เลิกงานตามเวลา คือ 17.00 น. ส่วนของการกำหนดภาคเรียนนั้น ทางโรงเรียนไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาของในแต่ละภาคเรียนที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับการเคลื่อนย้ายที่พักคนงานก่อสร้าง การหยุดภาคเรียน ส่วนมากจะหยุดช่วงสงกรานต์เดือน

เมษายนและปีใหม่เดือนมกราคม คือการหยุดตามแรงงานที่เดินทาง กลางกลับบ้านในช่วงวันหยุดเทศกาล ซึ่งส่วนมากจะหยุดยาวราว 1-2 เดือน ครูจะถือเอาเวลานั้นเป็นการปิดเทอมไปในตัว แต่ไม่ได้มีการ กำหนดช่วงเวลาชัดเจนในการเปิด-ปิด ภาคเรียน ขึ้นอยู่กับความพร้อม ของนักเรียน และครูผู้สอน

2.1.6 การจัดหลักสูตร ในช่วงแรกของโรงเรียนตุ๋คอนเนอร์หรือ ศูนย์เด็กก่อสร้าง ช่วงก่อน พ.ศ. 2550 มีหลักสูตร มีการวางแผนการทำงานที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากแรงงานในตอนนั้นเป็นแรงงานสัญชาติ ไทย ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร จึงมีความง่ายในการจัดหลักสูตร โดย มีการใช้หลักสูตรของ ผศ.ดร.สุชาติ ลีเจริญ ซึ่งขณะนั้นกำลังศึกษา ปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และนำ มาทดลองสอนกับเด็กในแหล่งก่อสร้าง ดังนั้น ทางศูนย์เด็กก่อสร้างจึง นำมาใช้ในการสอนถึง 11 ปี โดยครูจิวกล่าวว่า

“ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 -2547 เราใช้หลักสูตรของ ดร.สุชาติ ลีเจริญ ที่เคยเป็นนักศึกษาป.เอก มศว. เป็นหลักสูตรสำหรับเด็กเล็ก เน้นเสริม ทักษะ เช่น ให้เด็กพูดได้ อ่านออก เขียนได้ ดูแลตนเองเองได้ ไม่เข้าไป อยู่ในพื้นที่อันตราย ทำเป็นคำคล้องจอง ตัวอย่าง เสี่ยงดังโครมคราม บั้นจั่นสูงใหญ่ อย่าเข้าไปใกล้อันตรายมากมี จะเดินจะวิ่งระวังให้ดี เครื่องจักรนะซึกำลังทำงาน อย่าเข้าวิ่งเล่นในที่ก่อสร้าง อันตรายทุก อย่าง พลาดพลังถึงตาย เราใช้หลักสูตรนี้ถึง 11 ปี”

(ครูจิว-ทองพูล บัวศรี, สัมภาษณ์ 2 กันยายน 2560)

ในภาพรวมของหลักสูตรมุ่งเน้นการดูแลเด็กที่สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นจริงของแหล่งก่อสร้างที่มีสภาพแวดล้อมไปเหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ อันตรายจากสิ่งปลูกสร้าง การเคลื่อนย้าย ที่อยู่ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้าง

เสริมสุขภาพลักษณะที่ดี พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยตนเอง อุบัติเหตุ ที่อาจจะเกิดในบริเวณที่พักอาศัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมก่อนการศึกษาในภาคบังคับของโรงเรียนรัฐ โดยเป็นหลักสูตรระยะสั้นเพียง 3 เดือน เนื่องจากแรงงานมีการเคลื่อนย้ายอยู่บ่อยครั้ง ก่อนที่ศูนย์เด็กก่อสร้างนับสิบแห่ง จะทยอยปิดตัวลงตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2540 จากภาวะเศรษฐกิจถดถอยย่ำแย่ และปิดครบทุกศูนย์ก่อสร้างอย่างถาวรในปี พ.ศ. 2547

การกลับมาของศูนย์เด็กก่อสร้างหรือว่าโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ ปี พ.ศ. 2551 การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มแรงงานและเด็กผู้ติดตามที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะแรงงานกัมพูชา ซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนในปัจจุบันกว่าร้อยละ 90 ทำให้ทางมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กต้องเปลี่ยนหลักสูตรการสอนใหม่ทั้งหมด ทั้งยังไม่สามารถกำหนดหลักสูตรให้มีความตายตัวได้ เนื่องจากภาษา ความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน อุปกรณ์และบุคลากร ที่ยังไม่เป็นอุปสรรค ครูจึงให้ข้อมูลว่า

“เรามีหลักสูตรเองนะ เรามีหลักสูตรประมาณ 3 เดือน อันนี้คือเด็กไทย พอสอนเด็กเขมรนะสัปดาห์ละเรื่องเลย เด็กเขมรจะมาพูดภาษาไทยมันก็ยากนะ ก็เปลี่ยนใหม่ เช่น ก.เอ๋ย ก.ไก่ ข.ขวดของเรา เหมือนที่เราท่อง เด็กมันก็รู้สึก ก.ไก่เป็นยังงี้ ข.ไข่เป็นยังงี้ เราค่อยมาแทรกด้วยเนื้อหาสาระ แต่สิ่งสำคัญเราสอนกับเด็กก่อสร้างเกี่ยวกับเด็กข้ามชาติคือ เรื่องความปลอดภัย”

(ครูจิต-ทองพูล บัวศรี, สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2560)

ปัจจุบันโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ไม่มีหลักสูตร แนวทาง หรือว่าแผนการสอนที่ชัดเจน โดยครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า ขึ้นอยู่กับเด็กเป็นสำคัญ และเน้นให้เด็กเข้ามาเรียนอย่างมีความสุข ไม่มีการบังคับว่าเด็กต้องเข้ามาอยู่ที่โรงเรียนทุกวัน จำนวนของเด็กที่เข้ามาในโรงเรียนจึงไม่เท่ากัน บางวันมาน้อย บางวันมามาก

“เรามีหลักสูตรก็จริง แต่ก็ไม่ได้สอนตามนั้นทั้งหมดเพราะเราต้องดูแลเด็กด้วย อยากให้เขาสนุก เน้นให้เขาอยากมาเรียน อันไหนพร้อมก่อนก็เรียนอัน ส่วนวิชาการก็เข้าตามระเบียบ 08.30 น. ที่นี้ไม่ได้เคารพธงชาติ ก็คุยกัน ออกกำลังกาย มาเล่นนิทาน ตีมนม เล่นเกม ถ้าเด็กพร้อมเราก็จะเรียน การเรียนถ้าเด็กโตหน่อยระดับประถมของไทย ก็จะเรียนจากพยานุชนะ ไม่มีการนอนกลางวัน ก็มีคนมาติง คิดจะทำอะไรก็ทำ ความรู้สู้ใคร เราอยู่นอกกรอบไปเลย หลักสูตรไม่เกี่ยว”
(ครูโพโรจน์ จันทะวงศ์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ทั้งนี้ สิ่งที่โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ย้ำในการทำงานคือ ต้องการให้โรงเรียนเป็นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก ป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับตัวเด็ก เช่น การถูกล่วงละเมิดทางเพศ การมีครอบครัว มีบุตรก่อนวัยอันควร การได้รับบาดเจ็บจากสิ่งก่อสร้างภายในบ้านพักคนงานก่อสร้าง ชะลอการเข้าสู่แรงงาน ให้เด็กได้ใช้ชีวิตในวัยเด็กได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ก็มีการปลูกฝังระเบียบวินัยให้กับเด็ก ผ่านกิจกรรมแต่ละวัน เช่น การทำความสะอาดหลังเลิกเรียน ล้างจานหลังกินเสร็จ จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่เข้ามาในโรงเรียน พบว่าเด็กมีความเป็นระเบียบ เข้าใจกฎกติกาของโรงเรียน

“มาโรงเรียน วิชาการอาจจะไม่ได้ แต่ก็เป็นการฝึกแบบหนึ่ง ทำความสะอาด ช่วยกันล้างจาน โดยเราก็ต้องทำให้เขาดูด้วย ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่แค่สั่งให้เขาทำ เขาจะไม่เข้าใจ คนข้างนอกมองเขาไม่รู้หรอกว่าเด็กทำอะไร เพราะมันไม่มีตัวชี้วัด”
(ครูโพโรจน์ จันทะวงศ์, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2561)

2.1.7 การจัดชั้นเรียน แม้ว่าเด็กที่เข้ามาในโรงเรียนจะมีหลากหลายวัยคือตั้งแต่ 1 ปี ไปจนกระทั่ง 14 ปี หากแต่โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ไม่มีการจัดชั้นเรียน เนื่องด้วยบุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีคนช่วยสอน จึง

ไม่สามารถจัดชั้นเรียนตามเกณฑ์อายุ เมื่อทุกคนต้องมาเรียนด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กที่มีความพร้อมได้ได้เรียนหนังสือ ในขณะที่เด็กเล็กอาจไม่ได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองตามวัย ตามการจัดกิจกรรมของครู และทำให้เด็กโตเกิดความเบื่อหน่ายในการเข้ามาที่โรงเรียนที่ต้องมาทำกิจกรรมซ้ำเดิม และทำให้บางช่วงเด็กเข้ามาในโรงเรียนน้อยกว่าจะนวนจริงของเด็กที่มีอยู่

3. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์

ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน ได้เผชิญกับอุปสรรคมากมาย ซึ่งผู้ศึกษาสรุปออกมาเป็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

84

Vol. 26
No. 3
Sep.
-
Dec.
2020

3.1 ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดชั้นเรียน การที่ไม่ใช่เด็กไทยทำให้ไม่สามารถใช้หลักสูตรเดิมได้ ขณะที่จำนวนครูผู้สอนมีเพียงคนเดียว จึงไม่สามารถจัดชั้นเรียนตามช่วงอายุของเด็กที่มีความหลากหลายได้ อีกทั้งยังการสร้างภาระของครู ที่ต้องหาวิธีการให้เด็กสามารถอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันได้ นอกจากนี้ จากการที่มีเด็กเข้า-ออกบ่อย การเรียนการสอนจึงไม่สามารถจัดได้ตามเป้าหมายของโรงเรียน และครูผู้สอน ขณะที่เรื่องอุปกรณ์ เช่น หนังสือเรียนภาษาไทย สมุด ดินสอ อุปกรณ์ต่างๆ ก็ยังไม่เพียงพอ

3.2 บุคลากร ครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญ ปัจจุบันการมีครูเพียงคนเดียว ทำให้ต้องรับผิดชอบในงานหลายด้าน เช่น การสอน การประกอบอาหาร ทั้งนี้ในความเป็นจริง ครูหรือบุคลากรที่จะมาดูแลเด็กในแหล่งก่อสร้างควรมีประสบการณ์ในการสอน สามารถทำงานกับเด็ก นอกจากนี้ ลักษณะการทำงานซึ่งต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่คือบ้านพักคนงาน ก่อสร้างแทบ 24 ชั่วโมง จึงเป็นเรื่องยากที่จะหาบุคลากรซึ่งพร้อมจะทำงานกับเด็กในแหล่งก่อสร้าง

3.3 งบประมาณ เรื่องค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่มูลนิธิสร้างสรรค์เผชิญมาตลอด 10 ปี ในบางปีโชคดีได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการกุศล เช่น ทุนวิจิตรพงศ์พันธุ์ การสนับสนุนของบริษัทเจ้าของโครงการก่อสร้างบางโครงการ แต่บางปีก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากที่ใดเลย ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องจึงต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กยังตั้งใจรักษาโรงเรียนไว้ เพราะมองว่านอกจากเด็กจะได้ประโยชน์ ยังเป็นเหมือนแหล่งเรียนรู้ของคนภายนอก และคาดหวังอยากให้โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์เป็นต้นแบบในการจัดการที่คล้ายคลึงกันในบ้านพักคนงานก่อสร้างแห่งอื่น ๆ อีกด้วย

3.4 การสื่อสาร ทักษะการสื่อสารภาษาไทยของเด็กกัมพูชาที่อยู่ในโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์มีทั้งเด็กที่สามารถพูด ฟังและโต้ตอบภาษาไทยได้คล่องแคล่ว กลุ่มที่พอเข้าใจภาษาไทย ซึ่งสามารถสื่อสารได้บ้าง และกลุ่มที่ใช้ภาษาไทยไม่ได้เลย ซึ่งมักเป็นเด็กที่เพิ่งเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เรื่องของภาษาเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนให้ประสบความสำเร็จ การที่ครูสามารถพูดภาษาเขมรได้จะช่วยให้เด็กสนใจ เกิดความง่ายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ขณะเดียวกันช่วยให้เกิดความไว้วางใจ แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งจะช่วยในการที่จะให้ผู้ปกครองเห็นถึงความสำคัญในการดูแลเด็ก ทั้งสุขภาพอนามัย พัฒนาการ จิตใจ และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

3.5 การเคลื่อนย้ายสถานที่ก่อสร้าง การก่อสร้างอาคารชุดโดยทั่วไปมีระยะเวลาก่อสร้างไม่นานนัก เฉลี่ยอยู่ที่ 8 เดือน ถึง 2 ปี ทำให้บ้านพักคนงานก่อสร้างเคลื่อนย้ายบ่อย และทุกครั้งที่มีการย้ายไปยังที่ตั้งใหม่ เด็กที่ในพื้นที่มักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การทำงานต้องเริ่มต้นใหม่ทุกครั้ง และในกรณีที่เด็กต้องย้ายไปอยู่ที่แหล่งก่อสร้างอื่นที่ไม่มีโรงเรียนจึงต้องหยุดหรือทิ้งช่วงการเรียน ทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง จึงส่งผลต่อความสนใจและตัดสินใจกลับมาเรียนอีกครั้งแล้วในที่สุดอาจไม่มาเรียนเลย

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อความยั่งยืนของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์เป็นอย่างยิ่ง มีหลายครั้งที่โรงเรียนจะถูกยุบแต่ก็สามารถดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันได้ ด้วยความเข้มแข็งของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กซึ่งเป็นผู้ดำเนินงานหลัก ครูผู้สอน ผู้ประสานงานโครงการ ที่ยังมองเห็นถึงความสำคัญของโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสสร้างความเป็นธรรม การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐไทย

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ทั้งแรงงานข้ามชาติและบุตรหลานที่เดินทางมาจากประเทศกัมพูชาต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยเฉพาะอคติที่มองว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน เป็น “คนอื่น” มีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ถูกกระแสวิกฤตต่าง ๆ เช่น ข้ามมาจากดินแดนอื่น การถูกมองว่ามีสถานทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า รวมไปถึงทัศนคติที่สังคมไทยมองว่าแรงงานข้ามชาติและผู้ติดตามเข้ามาแย่งงาน แย่งบริการด้านสาธารณสุข เป็นสาเหตุการก่ออาชญากรรม เป็นภัยต่อความมั่นคง ทำให้เกิดการกีดกันคนกลุ่มนี้ไปอยู่ในตำแหน่งชายขอบของสังคม และกลายเป็น “คนชายขอบ” ถูกเอารัดเอาเปรียบ เลือกปฏิบัติ ไม่เห็นความสำคัญ ซึ่งเกี่ยวพันกับการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐได้น้อย ซึ่งไม่ใช่กระทบแค่เฉพาะตัวแรงงานเท่านั้น ยังส่งผลไปถึงบุตรหลานของแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วย

หากทบทวนสิทธิของเด็กในบ้านพักคนงานก่อสร้าง บริษัท ที.ที.เอส. เอ็นจิเนียริง (2004) จำกัด สิทธิที่เด็กเข้าถึงมากที่สุดคือการอยู่อาศัยในประเทศไทยตามระยะเวลาที่ผู้ปกครองได้รับการผ่อนผันเท่านั้น ในขณะที่สิทธิการเข้าถึงการศึกษาและสุขภาพนั้นโอกาสแทบเป็นศูนย์เนื่องจากอุปสรรคเด็กเอง ครอบครัว การเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การไม่ถูกเห็นความสำคัญ จึงไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรจำเป็นที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ในแง่นี้ จะเห็นว่าเด็ก

แทบไม่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมในแง่การกระจายผลประโยชน์ และไม่ใช่แค่ช่วงเวลาที่ย่ำแย่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่เกิดตั้งแต่ในประเทศต้นทาง โรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์จึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยให้คนกลุ่มคนที่เรียกถูกนิยามว่าเป็นคนชายขอบ ได้มีโอกาสเข้าถึงความเป็นธรรมใน 3 ประเด็น ต่อไปนี้

1. การสร้างโอกาสและความเป็นธรรมด้านการศึกษา

การจัดการศึกษาของโรงเรียนตู้คอนเทนเนอร์โดยจัดการศึกษาทั้งเนื้อหาทางด้านวิชาการ ด้านการปฏิบัติตัวและความปลอดภัยเมื่อต้องอยู่ในแหล่งก่อสร้าง เสริมสร้างคุณธรรม สร้างภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันสังคม เพื่อให้เด็กสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานในอนาคต ทั้งนี้ ยังคาดหวังให้การศึกษาชะลอเด็กเข้าสู่วัยแรงงาน เป็นตัวช่วยสร้างความเข้าใจและการตัดสินใจที่ดีขึ้น เช่น การมีครอบครัวเมื่ออายุยังน้อย เป็นต้น

ส่วนครอบครัวของเด็กคนใดต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาในโรงเรียน ครูจะเป็นผู้ดำเนินการไปฝากให้อยู่กับมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เพื่อให้เด็กมีที่พักที่เป็นหลักแหล่งสามารถเดินทางไปโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ในการลงพื้นที่ครั้งนี้ พบเด็กที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนรัฐเพียง 2 คน ดังนั้น เพื่อสร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตของเด็กในแหล่งก่อสร้าง มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กได้จัดทำ “รถความรู้เคลื่อนที่” บรรจุหนังสือ ข้อมูล สื่อให้ความรู้ เดินทางเข้าไปหาเด็กในแหล่งก่อสร้าง เพื่อแก้ปัญหาความไม่ยั่งยืนของโครงการ และการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยของครอบครัวกรรมกรก่อสร้างอีกทางหนึ่ง แต่ปริมาณแหล่งก่อสร้างที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก กับรถความรู้เคลื่อนที่เพียงหนึ่งคันจึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้เด็กในแหล่งก่อสร้างจำนวนมากได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเต็มที่

2. การสร้างโอกาสและความเป็นธรรมด้านสุขภาพ

เด็กในแหล่งก่อสร้างส่วนมากไม่ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐ และไม่มีเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขเข้ามาดูแลตรวจสุขภาพเลย โรงเรียนจึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือดูแลทั้งสุขภาพอนามัยและโภชนาการ เช่น อาหารกลางวัน นม ให้ความรู้ด้านสุขลักษณะ ความสะอาดของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการสระผม สวมรองเท้า และช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุ เช่น การหายาสัมฤทธิ์ประจำบ้านให้ การพาไปโรงพยาบาลเมื่อเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากการเข้าไม่ถึงสวัสดิการสาธารณสุข เพราะผู้ปกครองไม่ได้ซื้อประกันสุขภาพให้กับบุตรหลาน ตลอดจนบ้านพักคนงานก่อสร้างห่างไกลจากสถานพยาบาล

ทั้งนี้ ยังมีอีกหลายปัญหาเรื่องสุขภาพที่เด็กไม่สามารถเข้าถึง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัคซีน การตรวจโรค ตรวจสุขภาพเฉพาะเจาะจง ความรู้เกี่ยวกับสุขภาวะผู้หญิง ซึ่งเกินกำลังที่ทางโรงเรียนหรือครูผู้สอนจะดูแลได้ ทว่าในบางโอกาสทางโรงเรียนก็จัดหาหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาตรวจสุขภาพเด็ก หรือหาอาสาสมัครที่สามารถสื่อสารภาษาเขมรได้ เพื่อเข้ามาให้ความรู้เรื่องสุขภาพเพิ่มเติม เช่น อาสาสมัครจากองค์กรเฟรนด์ ประเทศไทย เป็นต้น

3. การสร้างความเป็นธรรมด้านการคุ้มครองทางสังคม

ขณะที่แนวทางสร้างโอกาสทางด้านการคุ้มครองทางสังคม ในการดูแลความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม นอกจากโรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์จะให้ความรู้ ทักษะชีวิต โรงเรียนผู้คอนเทนเนอร์ยังเป็นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กในช่วงเวลาที่ผู้ปกครองออกไปทำงาน นอกจากนี้ การที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียน ยังเป็นการคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง จากพฤติกรรมที่เด็กอาจลอกเลียนแบบผู้ใหญ่ได้ง่าย เช่น ความรุนแรง อบายมุข เรื่องชู้สาว ช่วยด้านสภาพจิตใจจากปัญหาครอบครัวที่เด็กต้องเผชิญ เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน

ความรุนแรงในครอบครัว ภาวะโดดเดี่ยว ขาดความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ที่เพียงพอ พ่อแม่ลูกขาดความใกล้ชิด ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันจากการทำงานของผู้ปกครอง ซึ่งปล่อยให้เด็กอยู่ภายในบ้านพักเพียงลำพัง

จะเห็นว่ากระบวนการของโรงเรียนผู้ลี้ภัยคอนเทนเนอร์ นั้นสามารถการสร้างโอกาสและความเป็นธรรมทางสังคมให้กับเด็กข้ามชาติให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน อันจะช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเด็กที่ติดตามผู้ปกครองเข้ามาอยู่ในบ้านพักคนงานก่อสร้างได้ส่วนหนึ่ง ทดแทนการเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ แม้ว่าจะมีประโยชน์และช่วยสร้างความเป็นธรรมทางสังคมได้ แต่ด้วยข้อจำกัดมากมายทำให้การจัดตั้งโรงเรียนในแหล่งก่อสร้างไม่ใช่เรื่องง่ายเลย และเพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้แก่เด็กในแหล่งก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น มูลนิธิสร้างสรรค์เด็กยังได้จัดทำความรู้เคลื่อนที่รุกเข้าไปในแหล่งก่อสร้างกว่า 10 แห่ง โดยดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การเห็นความสำคัญและปัญหาของแรงงานข้ามชาติ จะนำมาสู่การแก้ไขปัญหारेงงานที่มีความเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานรัฐ ต้องมองว่าแรงงานข้ามชาติไม่ได้เป็นภัยต่อความมั่นคง หากแต่เป็นผู้ช่วยสร้างความมั่นคงในระบบเศรษฐกิจ ที่ควรช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยการเปิดโอกาสด้านการศึกษา การให้บริการสาธารณสุขพื้นฐาน

2. จัดทำแนวทางที่ชัดเจนในการดูแลเด็กข้ามชาติอย่างจริงจัง ทั้งนโยบาย การปฏิบัติงาน ตัวนายจ้าง รวมถึงควรมีการทำงานร่วมกับประเทศต้นทางเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่เป็นธรรม โดยเฉพาะเรื่องของการรับรองสถานบุคคลที่จะเป็นกุญแจสู่สวัสดิการ

3. ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของแรงงานและข้ามชาติในประเทศไทย เพราะการมีข้อมูลที่มีความชัดเจน นอกจากจะเกิดประโยชน์ด้านความมั่นคงตามความต้องการของรัฐ ยังเป็นประโยชน์และความง่ายในการช่วยเหลือ เช่น การวางแผนทางด้านสาธารณสุข การศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการกระจายทรัพยากรที่มีเท่าเทียมมากขึ้น

4. นโยบายที่มีผลบังคับให้สถานประกอบการ ที่มีครอบครัวของแรงงานเป็นจำนวนมาก และมีระยะเวลาการทำงานที่ยาว เช่น มีครอบครัวแรงงาน 50 ครอบครัวขึ้นไป ระยะเวลาในการก่อสร้าง 8 เดือนขึ้นไป ควรมีสุนัขพัฒนาเด็กเล็กหรือศูนย์รับเลี้ยงเด็ก เพื่อช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะในอนาคตเด็กเหล่านี้ ก็อาจเป็นแรงงานในประเทศไทยต่อเนื่อง และพวกเขาจะกลายเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ

5. สนับสนุนองค์กรที่ทำงานด้านเด็ก จะเห็นว่าหลายองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านเด็ก ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐ ภาครัฐจึงควรมองเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการทำงานที่เห็นผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น เรื่องงบประมาณ อบรมบุคลากรทำงานด้านเด็ก การบูรณาการกับองค์กรนานาชาติเพื่อขยายความช่วยเหลือ

6. การเข้าถึงบริการสุขภาพของบุคคลข้ามชาติยังเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับเด็ก เพราะผู้ปกครองไม่มีความเข้าใจในเรื่องกฎหมายและความสำคัญของการซื้อบัตรประกันสุขภาพ ขณะที่นายจ้างเองก็ไม่ได้ได้สนใจบุตรหลานที่เป็นผู้ติดตาม แต่ถึงแม้ว่าจะมีประกันสุขภาพ แต่ก็มีปัญหาเรื่องสุขภาพอื่น ๆ ที่ทางการแพทย์จะต้องให้ความสำคัญ เช่น สุขภาพอนามัยแม่และเด็ก การฉีดวัคซีนป้องกันโรค

7. รัฐควรเข้ามาดูแลการศึกษาของเด็กในแหล่งก่อสร้างอย่างจริงจัง จัดหลักสูตรการศึกษาอย่างเหมาะสมตามเงื่อนไขชีวิตของเด็ก วางแนวทางการปฏิบัติที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับบริบทชีวิตของเด็ก ความหลากหลายของเนื้อหาสาระ ประยุกต์ใช้งานจริงในการดำเนินชีวิต

มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับเพศวัย สภาพของแต่ละบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจเรื่องความแตกต่าง มีความเป็นพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Gurung, Ghana S., and Kollmair, Michael. (2005). *Marginality: Concepts and Their Limitations*. IP6 Working Paper 4. Retrieved 30 November 2018, from <http://www.nccr-pakistan.org/wp-content/uploads/2018/09/Marginality.pdf>
- International Organization for Immigration. (2019) *United Nations Launches Thailand Migration Report 2019*. Retrieved 10 February 2019, from <https://www.iom.int/news/united-nations-launches-thailand-migration-report-2019>
- Park, E. Robert. (1928). *Human Migration and the Marginal Man: American Journal of Sociology*. Vol. 33, No. 6, pp. 881-893 Retrieved 30 November 2018 from http://www.suz.uzh.ch/dam/jcr:ffffff-df42-7cac-0000-000032ce5a0d/Park_Marginal_Man.pdf
- Rawls, John. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- UNICEF Thailand and Baan Dek Foundation (2018). *Building Future in Thailand: Support to Children's Living in Construction Site Camps*. Retrieved 15 December 2018 from <https://www.unicef.org/thailand/media/586/file>.

กาญจนา เทียนลาย และ ชีรนงค์ สกุลศรี. (2555). ประชากรชายขอบ: มุมมองเชิงจำนวนและการกระจาย. ในกุลภา วจนสาระ และ กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). *ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคม*. (หน้า 39-40). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

Kanchana Thianlai and Theeranong Sakulsri. (2012). Marginalised Populations: Numbers and Distribution Aspects. Kulapa Vajanasara and Kritaya Achavanitkul (Editor). *Marginal Population and Social justice* (Page 39-40). Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

กุลภา วจนสาระ. (2555). มองหาความเป็นธรรมในสังคมไทยผ่านคนชายขอบ. ในกุลภา วจนสาระ และ กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). *ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคม* (หน้า 18-34). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

Kulapa Vajanasara. (2012). Social Justice in Thai Society: Looking Beyond 'Marginalised' People. Kulapa Vajanasara and Kritaya Achavanitkul (Editor). *Marginal population and social justice* (Page 18-34). Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research Mahidol University.

เกษดา ทองเทพไพโรจน์. (2553). การวิเคราะห์เปรียบเทียบโน้ตส์เรื่องความยุติธรรมของจอห์น รอลส์ กับพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Kesada Thongtheppairoj. (2010). *A Comparative Study of Concept of Justice in John Ralws' Work and in*

- Buddhism*. Master of Arts Thesis. Department of Buddhist Studies. Thammasat University.
- เกษม เพ็ญพิณนธ์ (2557) เสวนาวิชาการ “ความเป็นธรรมในสังคมไทย” ใน นลินี ต้นธูวณิตย์ (บรรณาธิการ). *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*. 33 (2): 187-193.
- Kasem Phenphanan (2014) Academic Forum "Fairness in Thai Society". Nalinee Tanthuwani (Editor). *Journal of Sociology and Anthropology*. 33 (2): 187-193.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554) . *วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- Chairat Charoensin-o-larn. (2011). *Discourse on Development of Power, Knowledge, Truth, Identity and Others*. 5th edition, Bangkok: Language Publishing House.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2560). ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคมกับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 7(2), 52-65.
- Thanachai Soonthorn-anantachai. (2016). *The Equality, Equity and Social. Justice with the Social Welfare of Thailand Academic Journal, Faculty of Law*. Huachiew Chalermprakiet University, 7 (2), 52-65.
- ธีระ สนิเดชารักษ์ และคณะ. (2559). ความเป็นธรรมทางสังคม: ความพยายามชี้วัดและวิเคราะห์ในเชิงตัวเลข. *วารสารธรรมศาสตร์* 35(1), 164-191.
- Thira Sinecharak et al. (2016). Social justice: An attempt to measure and analyze. *Thammasat Journal* 35 (1), 164-191.

นิสาพร วัฒนศัพท์ และคณะ. (2559). ช่วงชั้นทางสังคม ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และการอธิบายถึงความเป็นประชากรกลุ่มเปราะบางในสังคม. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 10(4), 362-371.

Nisaporn Wattanasap et al. (2016). Social Stratification Social Inequality and the Explanation for being Vulnerable People in Society. *Journal of Health Systems Research*, 10 (4), 362-371.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2560). *ก่อสร้างไทยปี 60 คาดโต 15% เงินลงทุนกว่า 1.2 ล้านล้านบาท*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2561. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1485933447

National online business. (2017). *Thai Construction for The Year 60th is Expected to Grow by 15%, Investment of over 1.2 Trillion Baht*. Retrieved on 30 October 2018. https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1485933447

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

Pinkaew Lungaramsri. (2003). *Ethnic identity and marginalization*. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization)

พิทักษ์ ไปเร็วและพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยฐานะพลเมืองของโลก. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6 (3), 617-623.

Phithak Paireaw and Phithak Siriwong. (2013). The otherness discourse of other country labor in Thailand as a world

citizen. *Veridian E-Journal*, 6 (3), 617-623.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (2561). *สถานการณ์แรงงานต่างด้าว*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561, สืบค้นจาก <https://www.doe.go.th/>

Foreign Labor Administration Office (2018). *Foreign Workers Situation*. Retrieved on 30 November 2018, <https://www.doe.go.th/>

สุริชัย หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Surichai Wankaew. (2003). *Maginalizaion*. Bangkok: National Research Counsil of Thailand .

